

NEKOLIKO NOVIH PODATAKA O SLUŽBENICIMA ISA-BEGOVA VAKUFA U SARAJEVU KRAJEM 17. I POČETKOM 18. STOLJEĆA

Sažetak

U ovome radu, na osnovu dosada neobjavljenih sudskih dokumenata, govori se o nekoliko ličnosti koje su krajem 17. i početkom 18. stoljeća upravljale Gazi Isa-begovim zadužbinama u Sarajevu. U fokusu rada su borba između Isa-begovih potomaka za mjesto mutevellije, obnova objekata stradalih u požaru prilikom provale Eugena Savojskog u Sarajevo 1697. godine, izdavanje vakufskih dobara pod zakup, manipulacija s vakufskim prihodima, sprega sa esnafom i sudskim vlastima, učestale pritužbe Visokoj porti na rad pojedinih službenika vakufa, te direktive iz Istanbula da se navodne zloupotrebe u upravljanju vakufom provjere i sankcioniraju.

Gljučne riječi: Gazi Isa-beg, Sejjid Abdulfettah, šejh, mutevellija, nazir, katib, tekija, vakuf, hamam, han, mlina.

Uvod

Iz vakufname Isa-bega Ishakovića iz mjeseca džumade-l-ulaa 866. (između 1. februara i 3. marta 1462.) godine vidi se da je on u Sarajevu zavještao: musafirhanu sa zavijom, most na Miljacki, mlinove u selu Brodac, hamam i vodovod, te da je za njihovo izdržavanje ostavio han i više dućana i zemljišnih posjeda na području današnjeg Sarajeva i okoline.¹ U vakufnami se ne spominju ni Isa-begova džamija ni sredstva za njeno održavanje i plaće službenika, jer je vakif džamiju podigao u slavu sultana Mehmeda Fatiha, kojemu ju je i poklonio. Iako je o ovome vakufu do sada objavljeno više radova, mnogi podaci o njegovoj sudbini kroz pet i po stoljeća dugu historiju ostali su nepoznati. Razlog za to, prije svega, leži u činjenici da od 1565. do 1727. godine nisu sačuvani sidžili *Sarajevskog šeriatskog suda*, koji bi, da su sačuvani, mogli biti bogato vrelo za izučavanje historije, ne samo ovoga vakufa nego i Sarajeva uopće. Jedan od rijetkih podataka o ovome vakufu, tačnije o Mevlevijskoj tekiji na Bendbaši, ostavio je Evlija Čelebi koji je u svome *Putopisu* 1659. godine zapisao:

1 Integralni tekst vakufname na arapskom s prijevodom na bosanski jeziki i iscrpnim podnožnim bilješkama objavio je Hazim Šabanović u: *Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom*, sv. II, Sarajevo, 1952, str. 7-29.

Mevlevijska tekija nalazi se na obali rijeke Miljacke, na mjestu divnom kao rajska bašča. To je vakuf-tekija (reda) Dželaluddīna Rūmije. Ima dvoranu za obrede derviša (simā'hāne), sobu za razgovor (mejdān) i sedamdeset-osamdeset prostranih derviških ćelija s galerijom gdje derviši sviraju (mutrebān), s kuhinjom ('imāret) i trpezarijom. Njen je starješina (šejh) obrazovan derviš čijim molitvama Bog udovoljava. Starješina njenih svirača (nājzen-baši), kaligraf derviš Mustafa,² ima prekrasan rukopis.³

Koliko je nama poznato, u dosadašnjim radovima o Isa-begovom vakufu i Mevlevijskoj tekiji na Bendbaši neposredno prije i poslije prodora Eugena Savojskog u Sarajevo u jesen 1697. godine, kao jedini poznati mutevellija vakufa i šejh tekije spominje se šejh Sejjid Abdulfettah-efendija. U nastavku ovoga rada biće govora o još nekoliko ličnosti koje su u ovome periodu upravljale Isa-begovim vakufom. Zanimljivo je da se za neke od njih izričito navodi da su potomci vakifa i da su nosili titulu *sejjid*, koju su dobivali Muhammedovi, a.s., potomci. U nedostatku drugih dokumenata teško je razjasniti od kada i preko koga se oni dovode u rodbinsku vezu s Muhammedovim, a.s. potomcima, tim prije što ni sam Gazi Isa-beg Ishaković nije bio *sejjid*. Izgleda da je neko od Gazi Isa-begovih potomaka bio oženjen iz porodice koja vodi porijeklo preko Muhammedova, a.s., unuka hazreti Hasana, sina hazreti Alije i hazreti Fatime, r.a.

Mutevellije:

Ali-Mehmed - Iz prijedloga sarajevskog kadije Ali-efendije⁴ napisanog u prvoj dekadi mjeseca ševvala 1105. (između 26. maja i 5. juna 1694.) godine vidi se da je nakon smrti mutevellije Gazi Isa-begova vakufa, nekog Ali-Mehmeda,⁵ derviša Mevlevijske tekije (na Bendbaši), uz četiri akće dnevne

2 Darwīš Muštafā al-Mawlawī al-Bosnawī as-Sarā'ī, poznat i pod *maḥlaṣom* al-Kātībī, umro je u Yeni Šehiru (Larisi) 1078/1667-68. godine. Jedan prijepis njegovog Mushafa iz 1068/1657-58. godine čuva se u Historijskom arhivu Sarajevo pod br. R-396 (Vidi: Haso Popara, *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo*, Svezak II, London – Sarajevo, 1433/2011, br. 695, str. 5-6). Njegov devedeseti prijepis iz 1075/1664-65. godine čuva se u Zbirci mushafa Biblioteke kralja Abdulaziza u Medini pod br. 33 (Vidi: Haso Popara, "Kaligraf Derviš Mustafa Mevlevi iz Sarajeva prepisao je najmanje 90 primjeraka mushafa", *Preporod*, GOD. XLV, broj 12/1046, juni 2015, str. 44).

3 Evlija Čelebi, *Putopis, Odlomci o jugoslovenskim zemljama*, Preveo, uvod i komentar napisao: Hazim Šabanović, IRO "Veselin Masleša" – Sarajevo, 1979, str. 110.

4 Riječ je o Luhumi Ali-efendiji, sinu Mehmedovu, koji je na položaju sarajevskog kadije bio od 6. ramazana 1105. (1. maja 1694.) godine (Vidi: *Tārīh-i Enveri*, IV, R-7304, GHb, str. 153-154 i 173-175).

5 U nedostatku drugih biografskih podataka ne može se pouzdano utvrditi ko je bio ovaj mutevellija Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu. Jedino što se pouzdano zna je to da je

plate i dvije akče na ime sljedovanja u hljebu, na taj položaj bio postavljen carskim beratom derviš-mevlevija Mehmed-efendija. Ovaj Mehmed-efendija žalio se da mu je navedenu službu uzurpirao neki drugi Mehmed⁶ i nekako za tu službu pribavio drugi berat. Mehmed koji je dobio prvi berat putem suda je zamolio da se ovom drugom Mehmedu oduzme berat i da se on ponovo postavi za mutevelliju.⁷

U drugom prijedlogu sarajevskog kadije⁸ Visokoj porti od 21. rebiu-l-ahira 1106. (8. decembra 1694.) godine kaže se: "Podnosilac molbe uvaženi šejh Mehmed-efendija moli da se mešihat mevlevijske tekije,⁹ koju je u Sarajevu sagradio Gazi Isa-beg i odredio dnevnu platu za tu službu, oduzme od kadije šejha Mehmed-efendije i dadne njemu, jer u smislu važeće vakufname dobrotvora Gazi Isa-bega, on ima pravo na tu službu. On je i ranije vršio tu dužnost, dok se gore spomenuti kadija nije umiješao i, suprotno odredbama vakifa, oduzeo mu tu službu i zadržao je za sebe. Međutim, nespojive su te dvije službe, tj. služba kadije i služba mutevellije.¹⁰ Stoga je zamolio da se ponovo izda berat njemu, a da se kadija smijeni. Dostavlja se arz, a na Porti je da izda ferman."¹¹

bio jedan od najstarijih vakifovih potomaka i da je u potpunosti ispunjavao uslove za mutevelliju. Umro je prije 1104/1693. godine. O njemu će kasnije biti više riječi.

6 Iz drugog prijedloga koji je sarajevski kadija 21. rebiu-l-ahira 1106. (8. decembra 1694.) godine podnio Visokoj porti vidi se da je navedeni Mehmed nosio titulu šejha i da je bio na položaju sarajevskog kadije. Najvjerovatnije je riječ o Kermani-zadeu Mehmed-efendiji, koji je na položaju sarajevskog kadije bio 1104/1693. godine. Njegov naib bio je Abdulvehhab-efendija, sin Abdulbakije (Vidi: *Saray Bosna kadileri*, str. 9 u Historijskom arhivu Sarajevo).

7 Vidi: *Turski dokumenti 2*, str. 51, u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, u rukopisu i prijevodu Abdulaha Polimca (dalje: TD 2, GHb).

8 Iako se u dokumentu ne navodi ime kadije, pouzdano se može zaključiti da je prijedlog podnio kadija Esiri Mustafa-efendija, jer je u to vrijeme on bio na položaju sarajevskog kadije (Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, V, R-7305, GHb, str. 24).

9 Iz ovoga se vidi da je šejh Mehmed istovremeno bio i mutevellija Isa-begova vakufa i šejh Mevlevijske tekije. Obje ove službe kasnije je obavljao i šejh Sejjid Abdulfettah-efendija.

10 Do koje mjere su te dvije službe bile nespojive najbolje se vidi iz odredbe vakifa koja glasi: وكذا عين لفاض من قضاة المسلمين في هذه البقعة في كل يوم درهما واحدا ليكون ناظرًا وكذا عين للمتولي عشر وجميع محصولات الأوقاف وكان العزل والنصب لخدام هذه الأوقاف مفوضًا إلى المتولي "Isto tako odredio je jedan dirhem dnevno onome muslimanskom kadiji koji bude bio kadija u ovome mjestu da bude nadzornik vakufa. Isto tako odredio je upravitelju vakufa (mutevelliji) desetinu cjelokupnih prihoda svojih vakufa. Otpuštanje i postavljanje službenika svih zadužbina je u rukama mutevellije." Dakle, sarajevski kadija po položaju je bio i nazir Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu i za tu službu primao je za svaki dan po jedan srebrni dirhem. U slučaju spajanja ove dvije službe, tj. službe nazira i mutevellije, on bi stekao pravo, ne samo na desetinu ukupnih prihoda svih Gazi Isa-begovih zadužbina u Sarajevu, već i pravo postavljanja i otpuštanja službenika vakufa. Osim toga, u rukama jedne osobe bile bi službe i upravljanja i nadziranja, tj. upravitelj vakufa (mutevellija) bi sam sebe nadzirao, što je nespojivo.

11 Vidi: TD 2, GHb, str. 59-60.

Fatima, supruga Abdalbaki-efendije - Iz trećeg izvještaja Visokoj porti, koji je u vezi sa službom mutevellije Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu poslao kadija Esiri Mustafa-efendija u prvoj dekadi mjeseca šabana 1107. (između 6. i 15. marta 1696.) godine, vidi se da je na tom položaju bila Fatima, supruga Abdalbaki-efendije iz Skoplja,¹² koja je, kao potomak vakifa (Gazi Isa-bega), za tu službu nekako isposlovala berat. Ko je bila ova Fatima najbolje se vidi iz jednog kasnijeg emri-šerifa Visoke porte iz 1121/1709. godine koji je naslovljen na sarajevskog kadiju. U ovome emri-šerifu stoji:

Žena Fatima, koja pripada ešrafu grada Sarajeva, šalje Visokoj porti arzuhal u kojem moli da se zabrani drugoj Fatimi, hudovi Abdalbakije, da joj se miješa u posjed mezri zvanih Stup i ..., a koje su u vlasništvu Skenderpašina vakufa. Ove mezre držao je Sejjid Husejn,¹³ a nakon njega naslijedili su ih sinovi mu Sejjid Ahmed i Abdalbaki po pola i nastavili da ih koriste zajednički. Kada je umro Sejjid Ahmed, iza sebe nije ostavio muške djece, pa je tapija pripala njegovoj kćerki, gore spomenutoj Fatimi. Ona je tada uzela tapiju i dobila temessukiju i više od trideset godina koristi zemlju. Kada je umro Abdalbaki, njegova žena (kojoj je, također, ime Fatima) tvrdi da je sva zemlja ranije bila njenog muža (Abdalbakije). Ona kaže da je zemlja iza Abdalbakije ostala sinu mu Mustafi, pa kada je umro i Mustafa, ostala je kćerki mu Aiši (tj. Mustafinoj sestri), a kada je umrla i Aiša, ostala je majci joj, gore spomenutoj (hudovi) Fatimi. Pošto Fatima (Sejjid Ahmedova kćerka) ima na nju tapiju i temessukiju, zamolila je da se spor riješi na osnovu njih. Naređuje se da se spor riješi po kanunu.¹⁴

Šejh Sejjid Abdulfettah-efendija - Iz hudžeta sarajevskog kadije od 1. džumade-l-uhraa 1099. (3. aprila 1688.) godine vidi se da je šejh Sejjid Abdulfettah-efendija, uz dnevnu platu od 20 akči, bio jedan od dvojice nazira¹⁵ vakufa hadži Hasana Meddibesarevića u Sarajevu.¹⁶ Šejh Sejjid Abdulfettah-

12 Kako je vakif Gazi Isa-beg ostavio više zadužbina i u Skoplju, ondje je i sjedio mutevellija njegovih zadužbina, a ovi u Sarajevu bili su, zapravo, njegovi zastupnici. Sve do okupacije 1878. godine Gazi Isa-begove zadužbine u Sarajevu bile su dio Gazi Isa-begova vakufa u Skoplju, a od 1878. godine ovo je zaseban vakuf (Vidi: Hamdija Kreševljaković, "Han Kolobara u Sarajevu – Povodom požara 29. XII 1937.", *Novi Behar*, God. XI, Broj 13-16, Sarajevo, 1938, str. 203).

13 Ovaj Sejjid Husejn bio je mutevellija Isa-begova vakufa u Sarajevu 1628. godine. (Vidi str. 203 u navedenom Kreševljakovićevom radu).

14 Vidi: *Turski dokumenti* 15, str. 174-175, u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, u rukopisu i prijevodu Abdulaha Polimca (dalje: TD 15, GHb)

15 Drugi nazir bio je šejh Mahmud ibn Nuh Karabaš. Budući da je on bio i nazir Gazi Isa-begova vakufa, o njemu će kasnije biti više riječi.

16 Vidi: Haso Popara, "Nekoliko novih dokumenata o vakufima velikih sarajevskih dobrotvora hadži Hasana i hadži Mehmeda Meddibesarevića iz 17. stoljeća", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga XXXIII, Sarajevo, 2012, str. 109-110.

efendija jedan je od četrdeset i šest uglednih Sarajlija¹⁷ koji su potpisali *mahzar*¹⁸ za obnovu sarajevske *muafname*,¹⁹ na osnovu kojega je sarajevski munla Isa-efendija, sin Alijin u trećoj dekadi mjeseca safera 1104. (između 31. oktobra i 9. novembra 1692.) godine izdao hudžet.²⁰ Povod za upućivanje gore spomenutog *mahzara*²¹ bio je ferman kojim se tražilo od Sarajlija da

- 17 Mahzar su potpisali ovim redom: 1. sarajevski muderris Abdullah-efendija, sin Abdulkurim-efendije, 2. Šejhi Mehmed-efendija, razriješeni kadija Banje Luke, 3. Abdalbaki-efendija, privremeni kadija u Pruscu, 4. Sejjid Abdalbaki-efendija, razriješeni kadija Kladnja, 5. Sejjid Mustafa-efendija, kadija Užica, 6. Askeri-zade (Aščerić) Ali-efendija, razriješeni kadija Pljevlje, 7. Mustafa-efendija, privremeni kadija u Bosna Brodu (Travniku), 8. Ahmed-efendija, razriješeni kadija Kamengrada, 9. muderris Kurdi-zade Mehmed-efendija, 10. Sim-zade Mehmed-efendija, razriješeni kadija Birča (Vlasenice), 11. Aga-zade Mehmed-efendija, razriješeni kadija Kladnja, 12. Hilmi-zade Mustafa-efendija, razriješeni kadija Bosna Broda (Travnika), 13. Osman-efendija, razriješeni kadija Birča (Vlasenice), 16. Ahmed-efendija, sadašnji kadija Birča (Vlasenice), 17. *šejh Sejjid Abdulfettah-efendija*, 18. Ismail-efendija, reisu-l-ulema (nije riječ o reisu-l-ulemi u današnjem značenju, np. H. P.), 19. Miri-zade Abdulkurim-efendija, imam, 20. Tuzlevi-zade (Tuzlić) Abdullah-efendija, imam u Mehmed-begovoj mahali, 21. Sulejman-efendija, imam u Ali-pašinoj mahali, 22. hafiz Husejn-efendija, 23. Mehmed-efendija, imam u Hadži Hasanovoj mahali, 24. Ahmed-efendija, hatib, 25. Visočanin Mehmed-efendija, 26. Mehmed-efendija, imam u Sarač Ahmedovoj mahali, 27. Abdulmedžid-efendija, 28. Zergeri Ibrahim-efendija, 29. Zergeri hadži Ali-efendija, 30. Salih-efendija, imam u Jakub-pašinoj mahali, 31. Šami-zade Salih-efendija, 32. Ahmed-efendija, imam u Sinan Vojvode mahali, 33. Sofi-zade Hasan-efendija, 34. Ibrahim-efendija, imam u Hadži Vekil Harčovoj mahali, 35. Sulejman-efendija, imam u Hadži Alijinoj mahali, 36. Omer-baša, starješina pekara, 37. Jusuf-baša, starješina kasapa, 38. Habib-čelebi, starješina sarača, 39. Hamza Havadže, starješina čizmedžija, 40. Ibrahim-čelebi, starješina kazandžija, 41. hadži Ibrahim, starješina berbera, 42. Nurullah-baša, čehaja kazaza, 43. Zulfikar, trgovac, 44. Sohta-zade hadži Mustafa, trgovac, 45. Čoso Hadži Husejn, trgovac, 46. Salih-baša, trgovac i mnogo drugih uglednih Sarajlija...
- 18 *Mahzar*, kolektivna molba, tužba ili peticija upućena iz naroda višim osmanskim vlastima.
- 19 *Muafnama* (معافنامه) je carsko pismo o oslobađanju od poreza. Sama riječ *muaf* (معاف) znači oslobođen, dok se riječ *nama* (نامه) koristi u značenju pismo, knjiga, obično, carsko pismo. Po svome karakteru *muafnama* je finansijski privilegij. Takav jedan privilegij sadržan je u posebnoj *muafnami* koju je sultan Mehmed Fatih dao Sarajlijama.
- 20 Integralni tekst hudžeta sačuvan je u prijepisu M. Enveri Kadića (Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, IV, R-7304, GHb, str. 105-106).
- 21 Ovaj *mahzar* nije bio poznat Muhamedu Hadžijahiću kada je pisao svoj rad o *Sarajevskoj muafnami*. On je o njenoj obnovi 1692. godine imao pri ruci samo spisak troškova koje je pronašao u jednom pismovniku koji se nalazio u vlasništvu Mehmed-efendije Hulusije iz Žepča (umro 13. februara 1942. godine). Zato sa žaljenjem konstatira: "Prava je, međutim, šteta – dok je pismovnik još bio pristupačan – da nisu uzeti i poblizi podaci iz samog troškovnika." (Vidi: Muhamed Hadžijahić, "Sarajevska muafnama – Povodom 500-godišnjice -" *Godišnjak društva istoričara Bosne i Hercegovine*, Godina XIV, Sarajevo, 1965, str. 71). Na sreću, integralni tekst *mahzara* i *hudžeta* sarajevskog munle Isa-efendije sačuvani su u Kadićevu prijepisu. Zato su gore i navedena imena svih potpisnika *mahzara*.

za čuvanje krajine (*serhata*) stave na raspolaganje 1.500 strijelaca.²² Ovo su Sarajlije smatrale povrjedom *muafname* koju su imali još od doba *Fetha* i koja im je bila obnovljena 1572. godine. Kako se ovo ne bi ponavljalo, tražili su da im se muafnama obnovi.²³

Ime šejha Sejjida Abdulfettah-efendije navodi se i u hudžetu sarajevskog kadije iz mjeseca šabana 1104. (između 7. aprila i 6. maja 1693.) godine. U njemu se govori o sudskom sporu između nasljednika o pravu na tapiju jedne njive Gazi Isa-begova vakufa u Šejh Magribijinoj mahali u Sarajevu,²⁴ a koja je preko dvadeset godina izdavana pod zakup za 85,5 akči. U ovoj raspravi šejh Sejjid Abdulfettah se pojavljuje kao zastupnik mutevellije²⁵ Gazi Isa-

22 Puni tekst u originalu i prijevodu glasi:

بوندن اقدم مدينة مزبوره فقر اسندن يدلر نده متعدّد اولان معافنامه همایون مغایر سرحد اسلام محافظه سیجون بیگ بشیوز نفر تفنگ انداز اخراجی تکلیف وفرمان عالی اصدار اولنمغله خصوص مذکور تکلیف ما لا یطاق اولدیغندن "Protivno brojnim oprosnim carskim poveljama, izdan je carski ferman kojim je zatraženo da za čuvanje islamske krajine (*serhata*) regrutujemo 1.500 strijelaca. Budući da je ovo nepodnošljiv namet (*teklif mā lā yuṭāq*), neka se ovo zabrani i odbije, a naša muafnama obnovi."

23 Vidi opširnije u gore navedenom radu Muhameda Hadžijahića, str. 67-119.

24 Ovaj sudski spor pokrenuo je muderris Ahmed-efendija, sin hadži Ibrahimov iz Havadže Kemalove mahale u Sarajevu protiv Aiše, kćerke Selima-spahije, a koju je na sudu zastupao njen (drugi) muž Ismail-beg, sin Redžepov. Ahmed-efendija je izjavio da su njivu Isa-begova vakufa u Magribijinoj mahali pod mukatom (zakupom) napola držali njegov amidžić Tašči-zade (Taščić) Hasan-čelebi i umrli mu otac hadži Ibrahim. Kada je umro hadži Ibrahim, njegov dio pripao je njemu (tj. Ahmed-efendiji), a kada je bez muških potomaka umro Hasan-čelebi, njegov dio, uz tapiju i marifetnamu zamjenika mutevellije *šejha Sejjida Abdulfettaha*, dobile su njegove kćerke Hatidža i Fatima, a kada su i one, jedna iza druge umrle, tapiju od metevellije je dobila njihova majka Aiša, na osnovu koje je isposlovala i emri-šerif. On je tvrdio da Aiša nije mogla naslijediti pravo na tapiju od svojih kćerki i da je on prječi od nje. Međutim, Aišin zastupnik, muž joj Ismail-beg je dokazao da se, zapravo, radi o zakupu dvije njive i da su se Hasan-čelebi i hadži Ibrahim prije dvadeset godina dogovorili da jedan koristi jednu, a drugi drugu njivu, te je sud odbio Ahmed-efendijinu tužbu.

Po svoj prilici, to su one dvije mezre koje su u vakufnami navedene riječima: „I dvije mezre s obje strane spomenutog potoka (Koševa), koje su omeđene: s jugoistočne strane do međa mulk-imanja Balabana, sina Bogčinova, a sa zapada do nevjerničkog groblja:“
ومنها مزرعتین علی جانبی النهر المزبور المحدودة قبلة إلى حدود ملك بلبان بوغچین وغرباً إلى قبور الکفار.

25 Na osnovu ovoga pouzdano se zna da je šejh Sejjid Abdulfettah-efendija bio mutevellija Isa-begova vakufa u Sarajevu prije gore spomenutog šejha Mehmed-efendije i drugog šejha Mehmed-efendije, sarajevskog kadije koji mu je tu službu preoteo. Ne može se pouzdano utvrditi da li je on tu službu obavljao samo privremeno, do postavljenja šejha Mehmeda, ili je s tog položaja bio smijenjen. Najvjerovatnije je to bilo, neposredno, poslije smrti mutevellije Ali-Mehmeda, koji je, po svoj prilici, umro 1103/1691- 92. godine. Možda je ovaj Ali-Mehmed identičan sa šejhom koji je umro 1103. (između 24. septembra 1691. i 12. septembra 1692.) godine, a čiju je smrt pod *mahlasom* Faiki zabilježio Muhamed Enveri Kadić (Vidi: *Tārīḫ-i Enverī*, IV, R-7304, GHb, str. 70).

begova vakufa (وقف مذکور متولّیسی قائم مقامی شیخ سید عبد الفتاح افندی).²⁶ Ovdje se ne misli da je on bio zastupnik nekog drugog mutevellije koji je tu službu obavljao u Sarajevu, nego na to da je bio zastupnik mutevellije Gazi Isa-begova vakufa, čije je sjedište bilo u Skoplju.

Budući da je - dok je upravljala Gazi Isa-begovim vakufom, Fatima, supruga Abdulbaki-efendije - zadirala u prava ostalih službenika vakufa (murtezike), vakifovih potomaka i potomaka njegovih oslobođenih robova (uteke), sejjida, uleme, derviša, zakupaca vakufskih nekretnina, putnika i siromaha, oni su tražili njenu smjenu. To se vidi iz jednog izvještaja koji je, na osnovu njihove molbe, Visokoj porti poslao sarajevski kadija Esiri Mustafafendija u prvoj dekadi mjeseca šabana 1107. (između 6. i 15. marta 1696.) godine. U ovome izvještaju stoji:

Ovome siromahu (kadiji) došli su lično: šejh, duagijevi, ferraš, bevvab, kuhari, česmar koji se brine o održavanju vodovoda (česama), katib, džabija, nazir i ostala murtezika i svi ostali koji dolaze i odlaze u tekiju i imaret u Kučuk Katibovoj mahali u gradu Sarajevu, a koju je sagradio Gazi Isa-beg za ulemu, sejjide koji su u tuđini, potomke uteke koji se nađu u nevolji i za stare i iznemogle, pa su izjavili kako slijedi: „Prema važećoj vakufnami spomenutog vakifa na koju se i sada poziva, upravljanje vakufom gore navedene tekije je određeno za potomke i uteku, ali samo za muškarce. Žensko ne može biti mutevellija, jer je tako izričito napisano, da je zabranjeno da žensko bude mutevellija. Do danas je taj tevljet bio u rukama njegovih (vakifovih) potomaka ili uteke nastanjenih u gradu Sarajevu. U to se sa strane niko nije miješao. Međutim, žena Fatima, supruga Abdulbaki-efendije nastanjena u gradu Skoplju, iako je potomak ona je žensko. Ona je suprotno odredbi vakifa, i rješenju toga pitanja od samog vakifa, dobila nekako berat na sve ono što pripada vakufu ove tekije na području grada Sarajeva, pa je počela da zadire u prava uleme, sejjida, siromaha, potomaka uteke i svih ostalih koji u nju (tekiju) dolaze i odlaze. Mi tražimo da se Visokoj porti dostavi arz i da se spomenuta Fatima smijeni kao mutevellija. U skladu sa odredbom vakifa na ovoj dužnosti je bio Ali, jedan od najstarijih njegovih potomaka,²⁷ kao jedini koji je najbolje odgovarao za tu dužnost, pa je na toj dužnosti i umro. Sada je, kao najpodobniji i najsposobniji koji bi mogao upravljati vakufom, ostao Sejjid Abdulfettah-efendija. On je zamolio da se postavi za mutevelliju, jer, kao potomak,²⁸ na to ima pravo.“ Ovim arzom se moli da se izda berat

26 Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, IV, R-7304, GHb, str. 117-118.

27 Iz ovoga se nedvosmisleno vidi da je u ono doba u Sarajevu bilo više Gazi Isa-begovih potomaka i da je mutevellija Ali-Mehmed bio jedan od najstarijih.

28 Ovo je nepobitan dokaz da je šejh Sejjid Abdulfettah-efendija bio potomak Gazi Isa-bega Ishakovića i da je neosnovana pretpostavka Alije Bejtića: "Sudeći po titulu *sejjid*, koju su dobivali navodni Muhamedovi rodbinski sljednici, on (tj. Sejjid Abdulfettah) nije

*navedenom Abdulfettah-efendiji koji, prema odredbi vakifa, potpuno odgovara i ispunjava sve uslove i jer, prema vakfiji, žensko ne može biti mutevellija. Napisano početkom šabana 1107. godine.*²⁹

Gornji prijedlog sarajevskog kadije bio je prihvaćen i šejh Sejjid Abdulfettah-efendija ubrzo je dobio berat iz Istanbula, kojim je bio ponovo postavljen za mutevelliju Gazi Isa-begova vakufa i šejha mevlevijske tekije na Bendbaši. Izgleda da je u međuvremenu većina zadužbina ovoga vakifa bila dotrajala.³⁰

U hudžetu sarajevskog kadije iz prve dekade mjeseca muharrema 1107. (između 12. i 21. augusta 1695.) godine navodi se da je mutevellija Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu, šejh Sejjid Abdulfettah-efendija, došao na sud i izjavio: "Tokom vremena i uslijed jakih poplava mlinovi i bent, koje je umrli dobrotvor Gazi Isa-beg uvakufio u gradu Sarajevu, teško su oštećeni. Oni se pod hitno moraju popraviti. Ukoliko se bude odugovlačilo sa popravkom spomenutog benta, on će se potpuno srušiti. U tom slučaju vakufu bi bila nanesena velika šteta. Od časnog suda tražim da na licu mjesta napravi predračun troškova za njihovu popravku." U hudžetu se dalje navodi da su ispred suda na lice mjesta poslani: Mevlana Mustafa-efendija, sin Ahmed-efendije, čokadar Husejn-baša, muhzir Mustafa-baša i mimar Savo, sin Jovanov koji su u svome predračunu procijenili da je za popravak benta, mlinova, badnjeva, tri mosta i drugih oštećenja potrebno osigurati 32.446 akči.³¹

Godine 1697., u katastrofalnom požaru, prilikom provale Eugena Savojskog u Sarajevo, izgorjeli su ili teško oštećeni svi objekti Gazi Isa-begova vakufa. Tom prilikom stradala je i Mevlevijska tekija na Bendbaši. Sarajev-

bio domaći čovjek." (Vidi: *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga II-III, Sarajevo 1974, str. 14).

29 Vidi: TD 2, GHb, str. 101-102.

30 Iz izvještaja sarajevskog kadije Visokoj porti iz prve dekade mjeseca šabana 1105. (između 28. marta i 6. aprila 1694.) godine vidi se da ništa bolja situacija nije bila ni sa Sultan Fatihovom (Carevom džamijom) u Sarajevu. Tokom vremena olovo na kubbetima i sofama bilo je do te mjere oštećeno da se, kada bi padala kiša ili snijeg, u njoj, uopće, nije moglo klanjati. Osim krova, bilo je i drugih, veoma oštećenih dijelova. Iz predračuna koji su sudu podnijeli imam Abdulkerim-efendija, muezzini Nimetullah-čelebi i Ibrahim-čelebi i kajjim Abdulkadir-čelebi vidi se da je za popravak džamije bilo potrebno 795.550 čuruk akči, što je, preračunato u esedi groše, iznosilo 3.978 i ½ groša. Budući da vakuf Careve džamije nije imao novca za popravku, ulema, dobri ljudi i malo i veliko u gradu Sarajevu, molili su da taj iznos daruje Visoka porta. (Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, IV, R-7304, GHb, str. 150-151). Izgleda da je Porta ponovo tražila predračun troškova za popravak Careve džamije, jer se u jednom mahzaru iz 1106/1694-95. godine kaže: "Ponovnim pregledom svih oštećenih mjesta na džamiji prema nalazu građevinskog stručnjaka (mimara) treba da se odobri svega 845.550 akči, pa se moli Porta da taj iznos daruje kao svoj poklon (Vidi: TD 2, GHb, str. 200.)."

31 Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, IV, R-7304, GHb, str. 315-316.

ski pjesnik Mehmed Rešid-efendija u jednoj elegiji opisuje ljepote Sarajeva koje su preko noći nestale. U elegiji je dato dosta prostora opisu Mevlevijske tekije i njenog šejha.³² Iz popisa stradalih džamija 1697. godine vidi se da je šejh Sejjid Abdulfettah-efendija držao predavanja ders u džamiji Kebkebir (u Mišćinoj) mahali. Predavanja je držao i 1703. godine uz dnevnu platu od 20 akči.³³

Kao mutevellija, Sejjid Abdulfettah-efendija, koliko je mogao, trudio se da vakufske objekte popravi i da ih što prije stavi u funkciju. Iz jednog izvještaja iz 1112. (između 18. juna 1700. i 8. juna 1701.) godine vidi se da je on od *Sarajevskog šeriatskog suda* tražio da sudska komisija izađe na lice mjesta i sačini predračun troškova za popravak Isa-begova hamama pored Careve džamije. Sud je na lice mjesta poslao Mevlana Jusuf-efendiju, sina Mustafe-čelebije³⁴ i građevinske stručnjake (mimare) Radojicu, sina Jovanova i Teodosija, sina Ivanova, koji su u prisustvu poštenih i objektivnih svjedoka-muslimana izvršili uviđaj i sačinili izvještaj s predračunom troškova. Oni su procijenili da je za popravak hamama potrebno osigurati 186.500 akči. Izvještaj je sudu poslan po nekom Mehmedu i muhziru Bajramu.³⁵

Izgleda da je prije toga došlo do neslaganja između mutevellije šejha Sejjid Abdulfettah-efendije i ostale murtezike, s jedne, i Sejjida Mensur-efendije, katiba (pisara) Gazi Isa-begova vakufa, s druge strane. Povod ovome neslaganju bio je taj što je, u nedostatku vakufskog novca, Sejjid Abdulfettah-efendija, kao bogat čovjek, Isa-begove zadužbine namjeravao obnoviti iz svojih vlastitih sredstava, čemu se protivio Sejjid Mensur-efendija, iz bojazni da će to dovesti do zbrke u raspodjeli prihoda od tako obnovljenih vakufskih objekata.³⁶ Dana 9. ramazana 1110. (11. marta 1699.) godine mutevellija

32 Vidi opširnije: Mehmed Handžić, "Sarajevo u turskoj pjesmi", *Glasnik Islamske vjerske zajednice*, XI, br. 7-12, Sarajevo, 1943, str. 235-250.

33 Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, V, R-7305, GHb, str. 87-88.

34 Riječ je o pjesniku poznatom i pod *mahlasom* Asim. O njemu će kasnije biti više riječi.

35 Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, IV, R-7304, GHb, str. 33-34.

36 Kasnije se ispostavilo da je upravo do toga i došlo. To se vidi iz jednog izvještaja koji je sarajevskom kadiji 1124/1712. godine uputio Abdullah-aga, aga Visoke porte, pod čijim nadzorom su bili vakufi u gradu Sarajevu. U ovome izvještaju stoji: "Prilikom okupacije grada od strane neprijatelja porušeni su objekti Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu. Tada je bio mutevellija toga vakufa mevlevijski šejh Abdulfettah. On je izjavio da je porušene objekte popravio iz svojih sredstava, pa je nastavio da uzima vakufske prihode na ime duga. Čak je pribavio i hudžet od kadije. Poslije njegove smrti i njegov zet Arslan sa svojom ženom (kćerkom Abdulfettahovom) nastavio je da od slijedećeg mutevellije Sejjida Alije, naplaćuje dug. Naređuje se da se ispita slučaj, jer ako se ustanovi da je vakuf oštećen, ima se sve naplatiti od Arslana i žene mu i predati vakufu." (Vidi: TD 15, GHb, str. 236.).

Sejjid Abdulfettah i ostala murtezika³⁷ podnijeli su sudu tužbu protiv Sejjida Mensura,³⁸ katiba Gazi Isa-begova vakufa uz četrnaest akči dnevne plate, tvrdeći da on zanemaruje svoju dužnost, da nanosi štetu vakufu, da od zakupaca uzima mnogo novca i da ih maltretira. Oni su predložili da se Sejjid Mensur smijeni i da se na njegovo mjesto postavi Mustafa koji, kao potomak, potpuno odgovara za tu službu.³⁹ Sarajevski kadija je svoj izvještaj s prijedlogom da se Sejjid Mensur smijeni i da se berat izda Mustafi poslao Visokoj porti slijedeći dan, 10. ramazana 1110. (12. marta 1699.) godine.⁴⁰

Iz doba Sejjid Abdulfettahova upravljanja Gazi Isa-begovim vakufom u Sarajevu sačuvana je u prijepisu i jedna *marifetnama* o izdavanju pod dvostrukim zakup (*idžaretejn*) čiftluka zvanog Udež⁴¹ kod sela Dovlići.⁴² Iz ove *marifetname* datirane 15. šabana 1117. (1. decembra 1705.) godine vidi se da je spomenuti čiftluk s oranicama, livadama, pašnjacima, gajem, kućom i svim pripadajućim objektima pod dvostrukim zakupom⁴³ držao Čeljo Esad,

37 1. Jusuf-efendija, nazir, 2. Mustafa-efendija, dovadžija, 3. Mehmed-halifa, pomoćnik šejha imareta, 4. Abdusselam-čelebi, džabija, 5. Mustafa, ferraš imareta, 6. Redžep-halifa, vratar, 7. Osman, majstor za popravke, 8. drugi Mustafa, pomoćnik, 9. Gazgani Salih-čelebi, zakupac, 10. Mustafa-baša, sin Alijin, zakupac, 11. Gazgani Zulfikar, spahija, 12. Mehmed-baša, zakupac, 13. Mahmud-efendija, imam Čekrekčine džamije, 14. hadži Abdija, trgovac, 15. Husejn-čelebi, trgovac, 16. hadži Ahmed, trgovac, 17. hadži Zulfikar, papudžija, 18. hadži Ahmed, sin Musaov, 19. Hamza-hodža, 20. Mehmed-čelebi, 21. Hasan-čelebi, 22. Ali-čelebi i mnogi drugi ljudi iz čaršije.

38 Sejjid Mensur je istovremeno bio i pisar u sarajevskom sudu. Kadija Ahmed optužio ga je za zanemarivanje svoje dužnosti pa je 23. redžeba 1110. (24. januara 1699.) godine u izvještaju Visokoj porti tražio da se smijeni i da se na njegovo mjesto beratom postavi neki mukajjid Husamuddin (Vidi: TD 2, GHb, str. 125.).

39 Ne može se pouzdano utvrditi o kojem je Mustafi riječ, jer je tada među murtezikom (službenicima koji su iz Gazi Isa-begova vakufa primali platu) bilo, čak, trojica Mustafa. Jedan je bio dovadžija (دعاكوي مصطفى افندي), drugi je ferraš imareta (عمارة فراشي مصطفى), a treći pomoćnik šejha tekije (ومعتمدي ديكر مصطفى).

40 Vidi: *Tārīḫ-i Enverī*, V, R-7305, GHb, str. 17.

41 Udež, danas selo u općini Pale. U austrougarskom popisu iz 1910. godine navedeno je pod imenom Hudež. Tada je u njemu bilo 5 kuća s ukupno 32 žitelja (Vidi, *Repertorij nastanjenih mjesta u Bosni i Hercegovini po popisu iz 1910. god.*, Sarajevo, Zemaljska štamparija, 1914, str. 64). Prema popisu iz 1991. godine u selu Udež živjelo je ukupno 34 stanovnika srpske nacionalnosti.

42 U selu Dovlići do 1978. godine, poslije Bistrika, bila je prva željeznička stanica na uskotračnoj pruzi Sarajevo-Pale-Ustiprača.

43 Taj se zakup sastojao u tome da kupac jedanput plati vakufu poveću svotu novca (*mu'adždžela*) i da mjesečno ili godišnje plaća dotičnom vakufu manju kiriju za zemljište (*mu'edždžela*). Na takvom zemljištu kupac može podići zgradu i to je njegovo vlasništvo, a zemljište je i dalje vlasništvo vakufa. *Idžaretejn* se zasnivao na šeriatskom propisu, prema kojemu se vakufsko zemljište ne može otuđiti. Zakupnik je imao pravo da zemljištem raspolaže kako hoće. Ono je moglo prelaziti na njegove direktne potomke, a s dozvolom mutevellije mogao je objekat i prodati, ali i novi vlasnik je bio dužan da vakufu

sin Sulejman-efendijin⁴⁴ i da je on bez potomaka umro prije sedam godina, a da nije vakufu platio ni *idžaru mu'adždželu* u iznosu od 14.000 akči ni *idžaru mu'edždželu*, po 360 akči godišnje. Za to vrijeme kuća i prateći objekti su se srušili, a zemlja je potpuno zapuštena i zarasla. Budući da ni Esadov brat Ahmed nije htio (ili, možda, nije mogao) da plati dug na ime zakupnine, vakufu je nanesena velika šteta. Na osnovu pribavljene fetve i uz saglasnost suda i mutevellije, čiftluk je ponuđen na zakup drugima. Pošto nije bilo zainteresiranih, njega je po istoj cijeni, za 14.000 akči na ime *idžare mu'adždžele* i 360 akči na ime *idžare mu'edždžele* zakupio Jusuf-efendija, sin Mustafa-čelebije, nazir vakufa, i od mutevellije dobio tezkeru s pravom slobodnog raspolaganje sve dok bude redovno plaćao godišnju zakupninu od 360 akči.⁴⁵

plaća *mu'edždželu*. Ako izumru direktni potomci takvoga zakupca i zemljište i objekat ponovo se vraćaju vakufu (v. Hamdija Kreševljaković, *Izabrana djela III*, str. 320).

- 44 Sulejman-efendija Čeljo bio je šejh tekije u Čeljigovićima koja se nalazila u dvorištu današnje vile "Zehra" porodice Šukalo ispod Tranzita, oko 70 metara iznad Hadži Timurhanove džamije. Prema narodnoj predaji on je bio najstariji od sedmerice braće Čelja. Ukopan je u haremu Jakub-pašine džamije u Magodi, gdje su ukopana i još trojica njegove braće. Šejh Sejfudin Kemura, ne spominjući izvor, navodi (vidi: *Sarajevske džamije*, str. 118.) da su braća Čeljo živjeli u X stoljeću po Hidžri (tj. između 21. septembra 1495. i 18. septembra 1591. godine), što ne može biti tačno, jer se iz gore spomenutog sudskog dokumenta vidi da je Sulejmanov sin Esad umro 1110/1698. godine i da mu je drugi sin Ahmed bio živ 1117/1705. godine. Sumnju u Kemurine navode iznio je i Muhamed Hadžijahić u svome radu "Badžijanije u Sarajevu i Bosni" (vidi: Anali Gazi Husrev-begove biblioteke, Knjiga VII-VIII, Sarajevo, 1982, str. 113). Esad i Ahmed Čeljo mogli bi biti braća poznate sarajevske *Dulbadže* koja je umrla 1172/1757-58. godine i ukopana na Alifakovcu (Vidi: S. M. Traljić, "Muslimanski narodni spomenici", *Narodna uzdanica, kalendar za godinu 1940.*, str. 208).
- 45 Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, V, R-7305, GHb, str. 130. Integralni tekst dokumenta u originalu na osmansko-turskom jeziku glasi:

باعث تحرير حروف بودرکه: مدينه سرايده خيراتي واقعه مرحوم ومغفورله غازي عيسى بيگك اجاره معجله وموخله لو وقف مزرعه لرنندن اولوپ مدينه مزبوره قربنده دوليك قريه سي حدودي داخلنده واقع اودژ ديمكله معروف چفتلك يرلرينه متصرف ايكن تاريخ كتابدن يدي سنه مقدم بلا ولد وفات ايدن چالو ديمكله شهر اسعد بن سليمان افندي نام متوفانگ حق تصرفنده اولان اراضيء موقوفهء مرقومه سي خالي از زراعت قالوپ خانه سي دخي بالكلية منهدم اولوپ اجاره معجله سي سنين مزبوره دن برو جانب وقفه ويرلميوپ قرداشي احمد نام كمنسه دخي اراضيء مرقومه ني اجاره معجله وموخله ايله استيجار ايتميوپ وقفه كل غدر اولديغي محقق ومقرر اولوپ زمان معتبر مرور وطرف وقفندن آخره ايجار اولنمسي لازم ومهم اولمغين بديمزده اولان فتواي شريفه ومراسلهء شرعيه موجبنجه متوفاي مزبورگ حق تصرفنده اولوپ لدى الاهالي والجيران معلومة الحدود اراضيء موقوفهء مزبوره اورو سيله وقورو سيله وجميع توابع ولواحقيله طالبي اولان وقف متكور ناظري باعث التذكرة يوسف افندي ابن مصطفى چلبي نام كمنسه به بالاذن الشرعي رغيات ناس منقطعه اولدقندن صكره الان اجارهء مثلي اولان اون درت بيگ اچه اجارهء معجله وسنوي اوچيوز آلتمش اچه اجارهء موخله ايله بالتولية طرف وقف المذكورن ايجاب وتسلم وقبول ايلديكندن صكره مبلغ مذكوري امور وقف ايچون صرف ايتمك اوزره مزبور يوسف افندي يندن بالتولية اخذ وقبض ايدوپ اورو سيله وقورو سيله وجميع توابع ولواحقيله متوفاي مزبورگ حق تصرفنده اولان اراضيء مرقومهء مزبورنك ضبط وتصرفيچون مزبور يوسف افندي به طرف وقفندن اذن واجازت ويريلوپ يدنه اشيو تذكره وضع اولندي ما دامكه بهر سنه اجارهء موخله سي اولان اوچيوز آلتمش اچهء بطرف وقفه ادا ايليه تصرفنه بر فرد مانع ومزاحم اولميه تحريراً في ١٥ شعبان المعظم سنة ١١١٧

Sejjid Abdulfettah-efendija bio je mutevellija Gazi Isa-begova vakufa i tokom 1118/1707. godine. To se vidi iz jednog dokumenta *Sarajevskog šeriatskog suda* iz prve dekade mjeseca zu-l-hidždžeta 1118. (između 6. i 15. marta 1707.) godine, kada je han Kolobaru⁴⁶ izdao pod zakup janjičaru Izmiri Osman-čelebiji uz godišnju kiriju od 32.000 akči.⁴⁷

Dva mjeseca kasnije, tridesetak uglednih Sarajlija iz reda uleme, šejhova, dobrih ljudi, aga, zanatlija, i trgovaca tražili su od sarajevskog kadije da izda hudžet da su njihovi dotadašnji povjerenici (emini)⁴⁸ hadži Ahmed, sin hadži Ebu Bekrov i hadži Abdi, sin Alije spahije ispravni, poštteni i pobožni ljudi i da u vršenju svoje službe u gradu Sarajevu i okolnim selima, do tada, nikoga nisu zlostavljali ili oštetili.⁴⁹ U hudžetu koji je u tom smislu izdao kadija Mehmed Emin u drugoj dekadi mjeseca safera 1119. (13 – 22. maja 1707.) godine⁵⁰ kao prvi svjedok naveden je šejh Abdulfettah-efendija.⁵¹

Sejjid Abdulfettah-efendija umro je na prječac 17. rebiu-l-evvela 1121. (28. maja 1709.) godine na putu iz Sarajeva za Travnik, kraj Rustem-pašina kamenog mosta na Ilidži. Ukopan je u haremu Mevlevijske tekije na Bend-baši. Tarih mu je spjevao neki od njegovih murida.⁵² Abdulfettahova kćerka Asija, koja je bila udata za nekog Arslana, iste godine je tražila od Visoke porte da se uhvati i kazni janjičar hadži Mehmed, koji je s nekim Ahmedom

46 Iz hudžeta *Sarajevskog šeriatskog suda* od 16. ramazana 1105. (11. maja 1694.) godine vidi se da su u hanu Kolobara odsjedali trgovci i da su u njega povremeno, krišom, zalazile i žene. Na taj dan nekom trgovcu sa strane Hasanu, sinu Mahmudovom i Aiši, kćerki Mahmudovoj iz džemata Pazarić izrečena je presuda o kažnjavanju zbog nemoralna.

47 Ovaj Osman 1120/1708. godine ponovo je zakupio han Kolobara na dvije godine i u cjelosti, unaprijed, isplatio zakupninu mutevelliji vakufa. Tom prilikom mutevellija mu je, pored zakupnine, uzeo još 13.000 akči na ime *džaize* (tj. napojnice). Poslije Abdulfettahove smrti (novi) mutevelija je uzeo temessukiju od Osmana i han Kolobaru dao pod zakup drugom. Osman se žalio Visokoj porti i tražio da mu se vrati novac koji je dao na ime *džaize*. Porta je naredila sarajevskom kadiji da u smislu dobijene fetve stvar riješi po zakonu (Vidi: TD 15, GHb, str. 234.).

48 U originalu je upotrijebljen izraz "naši emini" (امینلریمز) pa nije sasvim jasno o kojim službama je riječ. Po svoj prilici oni su bili državni službenici kojima je bila povjerena uprava, sakupljanje, popisivanje, čuvanje ili zaštita određenih državnih prihoda.

49 Ovakve peticije obično su pokretane na inicijativu državnih službenika u slučajevima kada se na njihov rad neko žalio Visokoj porti, pa im je prijetila kazna ili smjena, ili kada su željeli da im se mandat produži.

50 Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, V, R-7305, GHb, str. 144-145.

51 Pored šejha Abdulfettaha kao svjedoci su navedeni: 1. Hasan-efendija, imam Mehmed-begove džamije (pod Bistrikom), 2. Mehmed-efendija, hatib Gazi Husrev-begove džamije, 3. Omer-efendija, imam Ajas-pašine džamije i 4. Mustafa-efendija, imam Ali-pašine džamije.

52 M. Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, Knjiga I – Sarajevo, Sarajevo, 1998, str. 61-62.

opljačkao njenog oca. To se vidi iz emr-i šerifa koji je iste godine poslan sarajevskom kadiji i mutesellimu Bosne.⁵³ Sejjid Abdulfettah-efendija živio je najmanje osamdeset godina. To se može zaključiti po tome što je devet mjeseci prije njega, 12. džumade-l-ahira 1120. (29. augusta 1708.) godine, na položaju bosanskog defterdara, umro njegov unuk Sejjid Abdullah-efendija, koji je ukopan u haremu Kučuk Katibove džamije u Nadmlinima.⁵⁴ Osim kćerke Asije, Sejjid Abdulfettah-efendija je iza sebe ostavio i sina Sejjida Mustafa-efendiju,⁵⁵ oca umrlog defterdara Sejjida Abdullah-efendije.

Sejjid Alija - Poslije Abdulfettahove smrti na položaju mutevellije Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu bio je neki Sejjid Alija. To se vidi iz izvještaja koji je 1124/1712. godine sarajevskom kadiji poslao Abdullah-aga (aga Visoke porte), pod čijim nadzorom su bili vakufi u gradu Sarajevu.⁵⁶ Po svoj prilici, ovaj izvještaj je upućen po žalbi Sejjida Mensura,⁵⁷ berat-i šerifom postavljenog katiba Gazi Isa-begova vakufa, kojega je gore spomenuti mutevellija ometao u popisu svih nekretnina vakufa u Sarajevu (hana, mlinova, hamama, dućana i ostalog), uslijed čega je došlo do pometnje u upravljanju vakufskim dobrima.⁵⁸

53 U njemu se kaže: "Uvažena Asija, kćerka Sejjida Abdulfettaha, šejha Mevlevijske tekije, moli da se kazni kako je zaslužio hadži Mehmed, janjičar, zbog pljačke njenog umrlog oca. Njenog oca je opljačkao janjičar hadži Mehmed koji je pobjegao, a kasnije se vratio u Bosnu preobučen u derviško odijelo. Kada je njen otac 1121/1709. godine pošao u rat, i hadži Mehmed je pošao s njim. Na dva sahata hoda od Sarajeva šejh Sejjid Abdulfettah je umro. Sve što je bilo kod njega, tri stotine dukata i drugo, hadži Mehmed je sa svojim saučesnikom Ahmedom prisvojio. Taj se i sada nalazi u Bosni pa (ona) moli da se postupi po Šeriatu kako treba." (Vidi: TD 15, GHb, str. 175.).

54 Vidi bilješku br 16, str 110.

55 Sejjid Mustafa-efendija spominje se u više sudskih dokumenata iz ovoga perioda. Prema jednom dokumentu, on je 3. zu-l-hidždžeta 1104. (5. augusta 1693.) godine od Salih-efendije, sina Omer-agina, mutevellije vakufa Fatime-hatun u Sarajevu, kupio jedno od dva okna mlina u selu Lučica ili Lučići? (لتچیک) kod Sarajeva. Ovaj mlin ranije je bio u vlasništvu nekog Hasan-baše, koji je od spomenutog vakufa uzeo kredit u iznosu od 20.000 akči i, kao garanciju da će dug vratiti, mutevelliji spomenutog vakufa dao u zalog mlin. Međutim, on je, ne vrativši dug, odselio u Didžlu (neko mjesto na Tigrisu), pa je mutevellija po istoj cijeni ponudio mlin na prodaju. Mlin je uz saglasnost sarajevskog kadije Kutahi Mehmed-efendije kupio Sejjid Mustafa-efendija (Vidi: *Tārīh-i Enverī*, IV, R-7304, GHb, str. 129). On je jedan od 46 potpisnika *mahzara* za obnovu sarajevske muafname 1692. godine. Tada je bio na službi kadije u Užicu. (Vidi bilješku 17 pod br. 5).

56 Vidi bilješku br. 37.

57 To je onaj isti Sejjid Mensur čiju su smjenu 1699. godine tražili mutevellija Sejjid Abdulfettah i ostala murtezika (Vidi bilješku br. 38). Iz činjenice da je i dalje vršio tu službu vidi se da optužbe protiv njega nisu dokazane i da nije došlo do njegove smjene.

58 Vidi: TD 15, GHb, str. 235.

Salih - Iz jednog *emr-i šerifa* upućenog bosanskom valiji i sarajevskom kadiji 1133/1721. godine vidi se da je mutevellija Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu bio neki Salih. U *emr-i šerifu* stoji: "Salih, mutevellija i kajmekam Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu, izvještava da su u nekim selima bespravno, bez tapije i *temessukije*, uzeli vakufsku zemlju na korištenje i posjed. On kaže da je nekoliko korisnika vakufske zemlje na području nekih sela oko Sarajeva pomrlo, a da nisu iza sebe ostavili muških potomaka. Prema tome, trebalo je tražiti tapiju na tu zemlju od metevellije ili njegova vekila. Zamolio je da se po pitanju tapije i *temessukije* postupi u skladu s kanunom."⁵⁹

Naziri:

Prema odredbi vakifa⁶⁰ službu nazira njegova vakufa u Sarajevu trebao je vršiti sarajevski kadija. Prema tome, sve ondašnje sarajevske kadije, odnosno munle, po položaju su trebale biti i naziri Gazi Isa-begova vakufa.⁶¹ Međutim, u dokumentima na osnovu kojih je pisan ovaj rad, poimenično se kao naziri navode samo dvojica:

Šejh Mahmud ibn Nuh Karabaš – Šejh Mahmud prvi put se spominje 1. džumade-l-ahira 1099. (3. aprila 1688.) godine kao nazir vakufa hadži Hasana Meddibesarevića u Sarajevu. Kasnije je otišao iz Sarajeva i nije se više vraćao. Pet godina kasnije, njegova supruga Taha,⁶² kćerka nekog hadži Sinana, tražila je od suda da za nju, njenu malodobnu kćerku Zakiru i njihovu sluškinju Sultanu odredi skrbnika (*kajjima*) i sredstva za njihovo izdržavanje iz prihoda njenog muža: *10 akči dnevne plate za službu nazira Gazi Isa-begova vakufa*, 4 akče dnevne plate za službu nazira vakufa hadži Hasana Meddibesarevića, 6 akči dnevne plate za službu nazira i džabije u Goralu hadži Ibra-

59 Isto, str. 370.

60 Vidi bilješku br. 10.

61 Prema *Popisu sarajevskih kadija* (سرای بوسنه قاضيلري), koji se pod br. T-30 čuva u Istorijskom arhivu Sarajevo, u periodu od 1098/1687. do 1133/1721. godine u Sarajevu se smijenilo preko 40 kadija i naiba. Budući da *Popis* za period u kome se govori u ovome radu, nije rađen na osnovu sudskih sidžila (jer nisu sačuvani) nego na osnovu Kadićeve hronike (*Tārīh-i Enverī*), Muvekkitove *Povijesti Bosne*, Surejina *Sicill-i Osmani* i pojedinih sačuvanih dokumenata s pečatima i potpisima kadija, on ne pruža jasnu sliku o tome kada je koji kadija preuzimao i završavao svoju službu. Osim toga, u *Popisu* ima i određenih previda. Tako se npr., u njemu navodi da je Alauddin Sabit Užičevi bio kadija u Sarajevu 1112. i 1124. godine po Hidžri. Tačno je, međutim, da je Sabit bio sarajevski kadija (munla) od prve dekade mjeseca rebiu-l-ahira 1112. (15-24. septembra 1700.) do 19. ramazana 1113. (17. februara 1702.) godine. Poslije Sarajeva službovao je u Konji i Dijarbekru, gdje je 2. šabana 1124. (4. septembra 1712.) godine i umro od šećerne bolesti (Vidi: Dr. Safvet-beg Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, Sarajevo, 1986, str. 171).

62 U drugom dokumentu njeno ime je navedeno kao Tahira.

himovu vakufu, te iz prihoda s njegova čiftluka u selu Bijele Vode u nahiji Visoko.⁶³ Razmatrajući njenu molbu sud je za *kajjima* odredio Jusuf-efendiju, sina Mustafa-čelebije (šejh Mahmud-efendijina i Tahina zeta) i ovlastio ga da iz gore navedenih šejh Mahmud-efendijinih prihoda, svakoj od njih na ime hrane, odjeće, smještaja i drugih potreba osigura dnevno po dvadeset akči.⁶⁴

Iz jednog drugog sudskog dokumenta vidi se da je i Taha (Tahira) umrla i da je sud 1. zu-l-kadeta 1106. (13. juna 1695.) godine za skrbnika njenoj malodobnoj kćerki Zakiri ponovo odredio Jusuf-efendiju, sina Mustafina iz prihoda čiftluka njenoga oca šejha Mahmuda u selu Bijele Vode u nahiji Visoko.⁶⁵ U ovome dokumentu ne spominje se njegova služba nazira Gazi Isa-begova vakufa.

Jusuf-efendija, sin Mustafa-čelebije – U dosadašnjim radovima o Jusuf-efendiji pisalo se, uglavnom, kao pjesniku poznatom pod *mahlasom* Asim.⁶⁶ Sin je Mustafa-čelebije i zet šejha Mahmud-efendije Karabaša. Iz gore navedenih dokumenata vidi se da je službu nazira Gazi Isa-begova vakufa u Sarajevu obavljao nakon svoga punca šejha Mahmuda. Otuda se može pretpostaviti da mu je on ovu službu prepustio i da je ovaj, uz saglasnost mutevellije, na tu

63 Tekst u originalu na osmansko-turskom jeziku glasi:

مدینه سرایده حواجه زاده الحاج احمد مَحَلَّه سی ساکنلرندن اولوپ تاریخ کتابدن بش سنه مقدم دیار آخره کیندن قره باش الشیخ محمود افندی ابن نوح نام کسنه نك مدینه مزبوره ده واقع مرحوم ومغفور له غازی عیسی بیك وقفندن یومی اون اچه نظارت ومرحوم مد بصر زاده الحاج حسن وقفندن یومی درت اچه نظارت ومرحوم کوره لی الحاج ابراهیم وقفندن یومی آلتی اچه نظارت وجبایت جهتلرینک خدماتنی اداپه وظیفه لرینی اخذ وقبضه وویسوقه ناحیه سنده بیاله وده قریه سنده واقع چفلکنی مزار علره زراعت وحرثت ایندروپ وحضه صنه اصابت ایند محصولاتنی اخذ وقبض ومذکور محمود افندی نك زوجه سی طه ابنة الحاج سنان وصلیبه صغیره قزی ذاکره وبر حامده لری سلطانه نك نفقه وکسوه بها لرینه وسائر حوایج لازمه لرینه حرج وصرغه قبل شرع غراندن بر قیم نصب وتعیین اولنمسی لازم ومهم اولمغین حاکم موقع کتاب مستطاب طوبی له وحسن مآب حضرتلری مزبور الشیخ محمود افندی نك دامادی اشبو رافع الکتاب یوسف افندی ابن مصطفی چلبی ماز الذکر قیملکله اهل ومستحق اولدیغنی...

64 Vidi bilješku 16, str. 110.

65 Integralni tekst ovoga dokumenta u originalu na osmansko-turskom jeziku glasi:

مدینه سرایده جامع عتیق محل سی ساکنلرندن ایکن یوندن اقدم وفات ایند طاهره بنت الحاج سنان نام حاتونک صدریه صغیره قزی ذاکره نك تسویه امورینه قبل شرع غراندن حجت شرعیه ایله وصیه منصوب اولان اشبو رافع الکتاب یوسف افندی ابن مصطفی نام کسنه مجلس شرع خطیر لازم التوقیرده تقریر کلام وتعبیر عن المرام ایدوب یدمه اولوپ حجت شلاعیه ده ذکر اولدوغی وجه اوزره ویسوقه ناحیه سنه تابع بلا وده قریه سنده واقع آخر دیارده تمکن ایند باباسی قره باش الشیخ محمود افندی نك چفلکنی محصولندن وحالا وفات ایند والده سی متوفاه طاهره دن انتقال ایند مال موروثندن یومی علی قدر المعروف نفقه وکسوه بها فرض وتقدیر اولنمسی مطلوبدر دینکده حاکم موقع کتاب مستطاب طوبی له وحسن مآب حضرتلری صغیره مزبوره په مزبور یوسف افندی نك تحت تصرّفنده اولان باباسی چفلکنی محصولندن ووالده سی متوفات مزبوره دن منتقل مال موروثندن یومی یکر میشر اچه نفقه وکسوه بها فرض وتقدیر ایدوب عند الاحتیاج استدانه په وقت ظفرده رجوعه وصیه مزبوره بعد الاذن الشرعی ما هو الواقع بالطلب کتب اولندی فی غره ذی القعدة سنه ۱۰۶ (۱)

66 Vidi: Dr. Safvet-beg Bašagić, *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini*, Zagreb, 1931., str. 13; dr. Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Sarajevo, 1973., str. 411-412. *Napomena*: Dokumenti u bilješka br. 63 i navedeni su i u originalu na osmansko-turskom jeziku jer ranije nisu bili poznati, čak, ni Šabanoviću koji piše: "O životu pjesnika (tj. Asima, Jusufa-čelebije) nismo ni u jednom izvoru našli nikakvog novog podatka."

službu i dobio berat iz Istanbula. Iz više dokumenata se vidi da je Jusuf-efendija dugo godina obavljao službu katiba (sekretara) *Sarajevskog šerijatskog suda*. Iako se njegovo ime ne navodi u gore spomenutom *Popisu sarajevskih kadija*, pouzdano se može utvrditi da je više puta bio naib sarajevskog munle,⁶⁷ pa čak i vršilac dužnosti samog munle.⁶⁸ Sudeći po čestim žalbama ehalije,⁶⁹ bio je sklon raznim intrigama i uzimanju mita.⁷⁰ Tako u jednom *emr-i šerifu* iz 1121/1709. godine, upućenom bosanskom valiji i sarajevskom kadiji, stoji:

*Ehalija grada Sarajeva se žali na Jusufa, sina Mustafina, naiba u mahke-mi Sarajevo i traži da se on smijeni s toga položaja jer po zakonu, kao mještanin, ne može biti naib u svome mjestu. Oni optužuju gore imenovanog da kao naib izaziva nered među ehalijom, mnoge kleveće kod kadije i drugih činovnika, prima mito i upliće se u sudske sporove. Već je izdan emr-i šerif 1119. (1707) godine kojim je zabranjeno da on i dalje obavlja dužnost naiba. Uprkos tome, on i dalje dolazi na sud i vrijeđa mnoge poštene građane i mnoge i dalje kleveće, zbog čega se kažnjavaju. Ovim se naređuje da se imenovani smijeni i da sve što je protuzakonito uzeo vrati.*⁷¹

Godine 1710. držao je predavanja (*ders*) u Havadže Duraka (Baščaršijskoj) džamiji uz dnevnu platu od 20 akči.⁷² Sudeći po učestalim kupovinama

67 Iz hudžeta *Sarajevskog šerijatskog suda* od 2. safera 1115. (17. juna 1703.) godine vidi se da je u Kraljevoj Sutjesci boravila sudska komisija na čelu s Mevlana Jusuf-efendijom, sinom Mustafa-čelebije. Komisija je na molbu fratara Kara Marjana i Kara Ivana na licu mjesta izvršila pregled orohnule crkve i samostana, te sačinila zapisnik sa specifikacijom redova i materijala potrebnih za popravak crkve (Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, V, R-7305, GHb, str. 76-77).

68 To se nedvosmisleno vidi iz jedne nedatirane *murasele* koju je on, kao vršilac dužnosti sarajevskog munle, poslao mutevelliji i naziru Sarač Hadži Šabanova vakufa u Sarajevu, a u vezi s dostavom berata nekom Abdullahu-čelebiji, kojim se uz šest akči dnevne plate imenuje učačem sure *Yā-Sīn* i džabijom (ubiračem prihoda spomenutog vakufa) nakon upražnjenog mjesta iza nekog Džafera. Integralni tekst *murasele* glasi:

صوره اخرجت عن السجل المحفوظ نمقه الفقير اليه تعالى يوسف عاصم المولى خلافة بمدينه سراى بوسنه عفى عنه: مدينه سرايده خيراتي واقع مرحوم سراج الحاج شعبان وقفي متوليسي وناظري بعد السلام؛ انها اولنوركه غله وقف مزبور دن المق اوزره يومي التي اقچه وظيفه ايله قرآن عظيم الشأن تلاوته وبنه وظيفه معينه ايله وقفك جبايته متصرف اولان جعفر محلولندن باعث المراسله عبد الله چلبى يه توجيه ودينه برات شريف عاليشان صدقه واحسان اولنمغين موجبجه مراسله التماس ايتمكنين تحرير وارسال اولندي وصولنده كركدركه فيما بعد مزبور عبد الله چلبى ئي جهت مزبوره خدمت لازمه سنده استخدام وشروط واقف اوزره مستحق اولديغي وظيفه معينه سن ويره سن والسلام.

69 Neki Alija iz Sarajeva žalio se Visokoj porti da mu je Jusuf-efendija vjenčanu ženu Umihanu, u dogovoru s njenim očuhom i Sulejman-efendijom Isevićem, nagovorio da se preuda za njegovoga (Jusufova) sina, tvrdeći da ona, u vrijeme sklapanja braka s Alijom, nije bila punodobna. Da stvar bude čudnija, njega je uz odgovarajući mehr vjenčao upravo Jusuf-efendija, kao naib sarajevskog kadije. Alija je na osnovu fetve i *emr-i šerifa* putem suda tražio da mu se vrati vjenčana žena, ali u tome nije uspio sve dok je Jusuf bio naib. (Vidi: TD 15, GHb, str. 184-185.).

70 Vidi: Enes Pelidija, *Bosanski ejalet od Karlovačkog do Požarevačkog mira 1699-1718*, Sarajevo, 1989, str. 57.

71 Vidi: TD 15, GHb, str. 145.).

72 Vidi: *Tārīḥ-i Enverī*, V, R-73045, GHb, str. 87.

zemljišnih posjeda, lokacija i zakupu vakufskih nekretnina poslije velikog požara u Sarajevu 1697. godine, može se zaključiti da je bio veoma bogat čovjek. Umro je u Sarajevu 1122/1710. godine.⁷³

Katib

Sejjid Mensur - U gore navedenim sudskim dokumentima Sejjid Mensur, kao katib Gazi Isa-begova vakufa, spominje se dva puta, i to: 1110/1699. i 1124/1712. godine. Godine 1110/1699. on je u isto vrijeme bio i katib (sekretar) *Sarajevskog šerijatskog suda*. Prema popisu srušenih džamija u Sarajevu u velikom požaru 1697. godine, Sejjid Mensur je bio imam mesdžida Hadži Bali (Mahmuda) Sahtijandžije⁷⁴, a nakon njegove obnove 1700. godine i muallim u mektebu spomenutog mesdžida.⁷⁵ Iz jednog hudžeta Sarajevskog šerijatskog suda iz druge dekade mjeseca šabana 1120. (između 25. oktobra i 4. novembra 1708.) godine vidi se da je Sejjid Mensur-čelebi, sin Sejjida Ali-efendije bio *ahibaba*⁷⁶ tabačkog odžaka, koji je nadzirao rad i ostalih esnafa u gradu Sarajevu. Sejjid Mensur-čelebi umro je 1126/1714. godine i iza sebe je ostavio petero djece.⁷⁷

73 Isto, str. 188.

74 Isto, str. 86.

75 Isto, str. 90.

76 *Ahibaba*, odnosno čehaja svih esnafa nije morao biti zanatlija. Obično je to bila poznata ličnost koja je uživala ugled kod svih zanatlija. Posljednji *ahibaba* u Sarajevu bio je hadži Abdullah-efendija Saračević, muderris prvo Misrijine, a potom i Merhemića medrese u Sarajevu (Vidi opširnije: Hamdija Kreševljaković, *Izabrana djela, II*, Sarajevo, 1991, str. 51-54).

77 To se vidi iz *arzuhal*a njegove kćerke Fatime, koji je u drugoj dekadi mjeseca redžeba 1126. (između 22. jula i 1. augusta 1714.) godine predala veziru Numan-paši. U njemu stoji: *Roditelji ovih jadnika (siročadi) su Božijom odredbom pomrli. Ovoj bijednici je ostalo petero siročadi i bez novca i bez majke. Ima pet mjeseci kako sam zapala u nevolju s njihovim dugovima zbog ishrane, odijevanja i drugih nužnih potreba. Njegovom veličanstvu je poznato sa kakvim se poteškoćama muči onaj ko brine o izdržavanju. Nakon neprijateljske okupacije, dobrotvor naš, vodeći obzira o teškom stanju našeg umrlog oca Sejjid Mensura-čelebije, bivši bosanski muhafiz hadži Ibrahim Elči-paša, mu je dao iz prihoda od rusumata miri-kantara dnevno po deset akči na ime plate za službu dovađžije čim se kantar ponovo uspostavio. On je to uživao na osnovu bujuruldije, a kasnije mu je predat carski berat od strane serdara Mađarske u Beogradu. To je on koristio sve dok je bio zdrav i živ. Ali, poslije njegove smrti, nije više izdat berat da se isplata vrši iz miri rusumata. Mi smo upoznali Visoku portu da smo zapali u teškoće, kako bi nam se opet izdao berat, je se sami ne možemo izdržavati. Ne priliči ni sultanu, a ni pripadnicima potomstva Muhammedova da pruže ruku i da idu od vrata do vrata. Molimo da se uzme uvid u isprave (senedat) koje imamo na rečenu službu. Molimo da se bilo kome od moje rođene braće, Sejjid Aliji ili Sejjid Numanu, ova služba dade nakon njihova oca. Fatima (potpisnica), sestra navedene dvojice, moli da se u tom pravcu podnese arz Visokoj porti i izvijesti o njihovom teškom stanju. Arzuhal, časne kćerke Sejjida Mensura-čelebije. (Vidi:*

Što se tiče ostalih službenika (murtezike) Gazi Isa-begova vakufa, zbog ograničenosti prostora u ovome radu, navedena su samo njihova imena.⁷⁸

Zaključak

Iz gore izloženog vidi se da je krajem 17. i početkom 18. stoljeća u Sarajevu još uvijek bilo Gazi Isa-begovih direktnih potomaka koji su, kao *sejjidi*, bili u samom vrhu sarajevske elite. Iz dokumenata kojima se autor služio u izradi ovoga rada vidi se da se Isa-begov vakuf - koji je nekada bio pokretač ekonomskog razvoja Sarajeva - zbog dotrajalosti objekata, zapuštenosti zemljišnih posjeda i nedomaćinskog upravljanja, još u ono vrijeme jedva održavao. Na drugoj strani, mutevellija vakufa šejh Sejjid Abdulfettah-efendija bio je toliko bogat da je pojedine vakufske objekte nastradale u požaru 1697. godine, obnovio iz svojih vlastitih sredstava, što je predstavljalo svojevrsnu "dokapitalizaciju" vakufa. To je kasnije dovelo do zbrke oko ubiranja prihoda od tako obnovljenih objekata.

Budući da se u ovim dokumentima spominje preko stotinu uglednih ličnosti sa konkretnim imenima i zanimanjima, oni bi mogli predstavljati solidnu osnovu za dalja istraživanja jednog od nacrnjih perioda historije Sarajeva od njegovog nastanka do danas.

Several new facts on employees of Isa-bey's wakf in Sarajevo at the end of 17th and beginning of 18th century

Summary

Following the court documents that had not been published earlier, this paper deals with a couple of individuals who managed Gazi Isa-bey's wakfs in Sarajevo at the end of 17th and beginning of 18th century. It concentrates on struggle among Isa-bey's descendants over the position of mutawalli, renovation of buildings destroyed by fire during the attack by Eugene of Savoy on Sarajevo in 1697, leasing of wakf property, management of wakf income, relations with guild and court authorities, frequent complaints to the High Porte about the work of some wakf employees, and the directive of Istanbul that the alleged abuse in the wakf management be investigated and sanctioned.

Key words: Gazi Isa-bey, Seyyid Abdulfettah, sheikh, mutawalli, nazir, katib, teke, wakf, hamam, han, mlina

TD 2, GHb, str. 264.).

78 Vidi bilješku br. 37.